

2002 Atina Sözleşmesi ile ilgili Gelişmeler Hakkında

Yayıma Hazırlayan:

Ar. Gör. Güneş Karol Işıklar¹

2002 Yolcuların ve Bagajların Deniz Yolu İle Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesi'nin ("2002 Atina Sözleşmesi")² Türkiye Cumhuriyeti hakkında yürürlük kazandığı, 15/12/2022 tarihli RG'de³ yayımlanan 14/12/2022 tarihli ve 6561 sayılı "Bazı Anlaşmaların Yürürlüğe Girdiği Tarihlerin Tespit Edilmesi Hakkında Karar" ("6561 sayılı Karar") uyarınca tespit edilmiştir⁴. 6561 sayılı Karar'ın Eki'nde yer alan listede; "1974, Yolcuların ve Bagajların Deniz Yolu ile Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesi'ne Ait 2002 Protokolü'nün yürürlük tarihi 16/9/2022 olarak ilan edilmiştir.

Sözleşme'nin Türkiye hakkında yürürlük kazanmasının ardından yaşanan bir diğer gelişme, "1974 Tarihli Yolcuların ve Bagajlarının Deniz Yoluyla Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesinde Değişiklik Yapılmasını Öngören 2002 Protokolü (PAL 2002) Sertifikasının Düzenlenmesine ve Denetimine Dair Yönerge'nin ("Yönerge")⁵ yayımlanmasıdır. 5/10/2022 tarihli ve 680630 sayılı Bakanlık Makam Olur'u ile yayımlanan Yönerge, imzalandığı tarihte yürürlük kazanmıştır (Yönerge m. 15). Yönerge'de hüküm bulunmayan hâllerde Sözleşme hükümlerinin uygulanacağı yönünde açık bir düzenlemeye yer verilmiştir (m. 14).

PAL 2002 sertifikasının temin edilmesine yönelik zorunluluk, ilgili deniz aracının milletlerarası sefer⁶ yapan ve 12'den fazla yolcu taşıyan bir araç olması koşuluna bağlıdır. Yönerge'nin amacı, "Türk Gemi Sicillerinden birine kayıtlı bulunan uluslararası sefer yapan ve

¹ İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Ticareti ve Sigorta Bilim Dalı Araştırma Görevlisi.

² *Protocol of 2002 to the Athens Convention relating to the Carriage of Passengers and their Luggage by Sea, 1974*. 13/12/1974 tarihinde Atina'da kabul edilen 1974 Atina Sözleşmesi'nin 1/11/2002 tarihli Protokolü uyarınca; Sözleşme'nin bu Protokol ile değişik hâli "2002 Yolcuların ve Bagajların Deniz Yolu İle Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesi" olarak anılmaktadır (2002 Protokolü m. 15).

³ RG Sayısı: 32044.

⁴ Türkiye'nin 2002 Atina Sözleşmesi'ne taraf olması ile ilgili bkz. Merkezimiz tarafından yayımlanan 7/10/2022 tarihli Bilgi Notu.

⁵ Yönerge, 05/10/2022 tarihli ve 680630 sayılı Bakanlık Makam Olur'u ile yayımlanmıştır. Yönerge'nin tam metni için bkz. <https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yonerger-talimat/pal-2002-sertifikasi-yonergesi.pdf> (erişim tarihi: 15/12/2022).

⁶ "Uluslararası sefer: Deniz yolu ile yolcu ve bagajlarını taşıma sözleşmesine göre hareket ve varma yeri iki farklı devlette olan veya aynı devlette olmasına rağmen taşıma sözleşmesine veya oluşturulan yolculuk rotasına göre başka bir devlette uğranılacak ara limanı olan her türlü taşımayı ifade eder". Yapılan tanım, 2002 Atina Sözleşmesi m. 1 f. 9'daki tanımdan ("international carriage") aktarılmıştır.

12’den fazla yolcu taşıyan tüm deniz gemileri ve deniz araçları için PAL 2002 sertifikasının düzenlenmesi ve denetimi ile ilgili usul ve esasların belirlenmesi” olarak belirlenmiştir (m. 1). Yönerge’de yapılan “gemi” tanımına göre; Millî Gemi Sicili’ne ve Türk Uluslararası Gemi Sicili’ne kayıtlı gemilerin ve araçların Yönerge’nin kapsamına girdiği açıktır⁷. 2002 Atina Sözleşmesi’nin uygulama alanına paralel olarak, bunlardan iç sularda faaliyet gösterenleri hariç kalmaktadır.

Yönerge’de dikkat çeken husus, “deniz araçlarının” da kapsama dahil etmesi ve fakat bunların “Türk Gemi Sicili’ne kayıtlı” olanlarından bahsedilmesidir⁸. 2002 Atina Sözleşmesi, “gemi”yi “deniz aracı / denizde hareket edebilen araç” şeklinde tanımlamaktadır⁹. Yönerge’nin uygulama alanı belirlenirken bu tanımın göz önünde tutulduğu anlaşılmaktadır. İlk bakışta, Bağlama Kütüğü’nün hukuki niteliğinin tartışmalı olması nedeniyle buraya kayıtlı deniz araçlarının akibetinin belirsizlik kazandığı düşünülebilecektir. Buna karşılık Bağlama Kütüğü’nün Yönerge’deki “Türk Gemi Sicilleri” ibaresinin kapsamına girip girmediği Sözleşme’nin uygulama alanı bakımından büyük bir önem taşımamaktadır. Zira Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı araçlar, *Türk bayraklı deniz araçları* statüsü kazandıklarından ötürü Sözleşme’nin kapsamına girmektedir¹⁰. Kaldı ki Yönerge’de, sertifikanın Türk bayrağı çekme hakkına sahip gemilere ve *araçlara* verileceği açıkça belirtilmiştir¹¹.

Yönerge, 2002 Atina Sözleşmesi mükerrer m. 4’ye uygun olarak, temin edilmesi gereken mali güvencenin sorumluluk sigortası haricinde bir banka teminat mektubu olmasını

⁷ “Gemi: Bu Yönerge bakımından, Türk Gemi Sicillerinden birine kayıtlı, Türk bayrağı çeken, uluslararası sefer yapan ve 12’den fazla yolcu taşıyan *tüm deniz gemileri ve deniz araçlarını*, (...) ifade eder.” (Yönerge m. 4. b. [ç]).

⁸ 2002 Atina Sözleşmesi mükerrer m. 4 uyarınca, mali güvence temin etme yükümlülüğü Taraf Devlet siciline kayıtlı gemiler (“*a ship registered in a State Party*”) bakımından ortaya çıkmaktadır.

⁹ “*Ship* means only a seagoing vessel, excluding an air-cushion vehicle.” (2002 Atina Sözleşmesi m. 1 b. [3]). Hava yastıklı araçlar, TTK m. 1247 f. 3 uyarınca TTK m. 1247 vd. hükümlerinin de kapsamı dışındadır. Dolayısıyla, TUGS mevzuatı çerçevesinde “özel maksatlı ve özel yapılı gemiler” listesine “hava yastıklı gemi (hovercraft)” olarak dahil edilmiş olan ve bu sayede TUGS’a kaydı mümkün kılınan araçlar hakkında 2002 Atina Sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır.

¹⁰ “*This Convention shall apply to any international carriage if:*

(a) *The ship is flying the flag of or is registered in a State Party to this Convention, (...)*” (2002 Atina Sözleşmesi m. 2).

¹¹ “Sertifika; sicil limanlarında *Türk Bayrağı çekme hakkını haiz*, uluslararası sefer yapan ve 12’den fazla yolcu taşıyan tüm gemilere verilir” (Yönerge m. 5). Öte yandan Yönerge’deki “donatan” tanımında sicile kayıtlı olmayan gemilere değinilmektedir: “Donatan: Gemi sicilinde geminin adına kayıtlı olduğu şahıs veya şahısları; *gemi, sicilde kayıtlı değilse geminin mülkiyetine sahip bulunan şahıs veya şahısları*; *gemi*, bir devletin mülkiyetinde olup da bu devlette donatan veya gemi işletme müteahhidi olarak müseccel bulunan bir şirket tarafından işletilmekte ise bu şirketi, (...) ifade eder.” (Yönerge m. 4 b. [b]).

da mümkün kılmaktadır¹². Bu bakımdan, yalnızca zorunlu sorumluluk sigortasından bahseden TTK m. 1259 ile 2002 Atina Sözleşmesi arasındaki uyumsuzluk Yönerge'ye yansıtılmamıştır. Ancak kabotaj taşımasında bulunan ve dolayısıyla yalnızca TTK hükümlerine tabi olan gemiler ile Yönerge hükümlerine tabi olanlar arasında bir farklılık ortaya çıkacaktır.

Sertifikada yer alacak bilgiler arasında, “[t]aşımanın tamamını veya bir kısmını bizzat gerçekleştiren taşıyanın adı ve işletme merkezi”nin de bulunması gerekmektedir (Yönerge m. 6 f. 1 b. [b]). Dolayısıyla sigorta sözleşmesinde “sigortalı” olarak yer alacak kişi, 2002 Atina Sözleşmesi ile uyumlu bir şekilde ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Yönerge’de, sertifikanın bir örneğinin gemide bulundurulmak üzere “geminin donatanına veya taşıyana” verileceği düzenlenmektedir (m. 10 f. 1). Ayrıca Yönerge m. 10 f. 3’te “[g]emi donatanı veya taşıyan tarafından temin edilen mali garanti” şeklinde bir ibare yer almaktadır. Bahsi geçen ibarelerin, taşımayı bizzat gerçekleştiren kişiyi (donatanı) ifade etmek üzere kaleme alındığını kabul etmek yerinde olacaktır. Böylece “fiilî taşıyan” statüsü kazanan (ve dolayısıyla taşıyan dışında bir kişi olan) gemi donatanının veya taahhüt ettiği taşıma edimini malik, kiracı ya da işleten sıfatıyla kullandığı gemiyle ifa eden taşıyanın ifade edildiği sonucuna varılacaktır.

Yönerge’de, Sözleşme uyarınca sorumlulukları öngörülen “taşıyan”¹³ ve “fiilî taşıyan”¹⁴ tanımlanmaktadır. Ne var ki taşımayı kısmen dahi olsa fiilen yerine getirmeyen taşıyanın, 2002 Atina Sözleşmesi mükerrer m. 4’e göre mali güvence temin etmesi zorunlu değildir. Bu bakımdan Yönerge’de iki değişiklikliğin öngörülmesi yerinde olacaktır:

1. Yönerge’nin “Tanımlar” başlıklı 4. maddesine, 2002 Atina Sözleşmesi’nde olduğu gibi¹⁵ “taşımanın tamamını veya bir kısmını bizzat gerçekleştiren taşıyan” şeklindeki bir tanımın dahil edilmesi;

2. Yönerge’deki belirli hükümlerde (m. 10 f. 1; m. 10 f. 3 ve m. 13 f. 1¹⁶) kullanılan “gemi donatanı [ve] taşıyan” ibarelerinin buna göre değişmesi.

¹² Gemilere sertifika düzenlenebilmesi için gösterilen güvence banka teminatı ise, bu bankanın Türk mevzuatına göre kurulmuş bir banka olması gerekmektedir (Yönerge m. 8 f. 2).

¹³ “Taşıyan: Taşıma ister bizzat kendisi tarafından; isterse bir başkası, fiilî taşıyan, tarafından gerçekleştirilmiş olsun, taşıma sözleşmesini yapan veya taşıma sözleşmesi adına ve hesabına yapılan kişiyi, (...) ifade eder.” (Yönerge m. 4 b. [g]).

¹⁴ “Fiilî taşıyan: Taşıyandan farklı bir kişi olup bir geminin maliki, kiracısı veya işleteni olarak taşımanın tamamını veya bir kısmını fiilen gerçekleştiren kişiyi, (...) ifade eder.” (Yönerge m. 4 b. [c]).

¹⁵ “‘carrier who actually performs the whole or a part of the carriage’ means the performing carrier, or, in so far as the carrier actually performs the carriage, the carrier.” (2002 Atina Sözleşmesi m. 1 f. 1 b. [c]).

¹⁶ “Belge ücreti, gemi donatanı, taşıyan veya vekillerince ödenir.” (Yönerge m. 13 f. 1 c. 4).